

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 34 (11232)

1980 чылдың февраль 9, суббота

1925 чылда үндэсизилген

Өртүз 2 коп.

ҮЕ ҮНЕЗИ — ШАК

ПАРТИЯ ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунуң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тин «Улус ажил-агыйынага күш-ажылды сагылга-чурумун улам быжыглаарынын болгаш кадрларның үнер-кирер чоруун кызырар дугайында» доктаалы бедик оранизастыг, быжыг сагылга-чурумун болур чорукка кижизидип турар. Республиканың хей-хей партия органи-зациялары партияның айтышкынарнын удуртулга болдурбушаан, ажил шагын чөптүг ажыглаар, прогудлаар, ажилдан эрте чоруур, озалдаар чоруктарын болдурбас, ажилчы чоңнарнын күш-ажылдын сагылга-чурумун сагырынга кижизидер талазы-биле өзүш эвес ажилдарын кылып турар.

Бо талазы-биле ажил Тываның электери чекти-леринде, «Тыва кобальт» комбинатта, «Каа-Хем» разрезте, Кызылдың алгы заводунда, «Көдээ элек-три тудугун» тудуг-монтаж эргелелинде, «Восток-сантахмонтаж» көжүп чоруур механизастат-тыгнан колонизациянда, өске-даа черлерде эки.

Ыңчалза-даа чамдык үлүштүр болгаш тудуг ор-ганизацияларында күш-ажылдын сагылга-чу-румун долдуз-биле ажыглаарын чедиң албаан.

1979 чылда чүгле үлүштүргө 18725, тудугга — 24340, ийни ажыгал транспортунга — 5050 кижи-хүнү халас эртин, оон уржундан 1084 муң рубль-дин үлүштүр продукциязы, 1751,5 муң рубльдин тудуг-монтаж ажилдары чедир кылдырмаан бол-гаш чүкк сөөртүлгезинин хемчээлине 7696 муң тонна-километр чептээн. Аш-чөм, чурт ишти-нин үлүштүрүүн, транспорт эргелелинин, «Шагнар-тажстрой», «Тыва суг тудуг» трестерин чамдык коллективтеринде күш-ажылдын сагылга-чурумун үрээр таварыглар хей. Ак-Довурак хоорайнын үлүштүр-бүдүрүлгө комбинатында, Бай-Хаактын, Туранын хлеб заводтарында, Кызылдың пиво за-водунда, Чадаанын районнар аразынын «Сель-хозтехника» каттыжышкынында, Туранын, ыяш белеткээр черинде, 586-гы, 18-ки КМК-ларда, «Сельхозтехника» Куркомитетинин септелге-түдүг эргелелинде кижиз бүрүзүгө онааштыр про-гул республикада ортумак деннелден 2—3 катап ажил турар.

Чамдык бүдүрүлгө черлеринде, ылангыя автомо-биль транспортунда, ажил үезинде арагалаар чо-руктар ам-даа бар бооп турар. Ол-да чылдагаандан эртен чылын орукка озал-ондактыг таварыглар хей болган. 1280 кижиниң чолаачылар эргезин ка-заан. Көдээ ажил-агый министрствозунун, «Сель-хозтехника» куркомитетинин, «Тыва совхоз тудуг» каттыжышкынын, «Тыва көдээ тудуг» трестин, Садыг министрствозунун автобазала-рында болгаш 2-ги АТБ-де арагалаашкында удур демисел кошок, ажил шагы хей-биле үстүп ту-рар. Бо бүгү барымдалар СЭКП ТК-ның «Идео-логтук, политика-кижизидилгелер ажилды улам ынай экиндер дугайында» болгаш партия обко-мунун II пленумунун «Улус ажил-агыйында күш-ажыл курларларын ажыглаарын болгаш кадр-лар белеткелни экиндер талазы-биле хемчегер дугайында» доктаалдарын үстүнде айттыгнан коллективтерин партия, профвиед, комсомол организациялары, удуртукчулары кошок күүс-дин, күш-ажылдын сагылга-чурумун быжыглаар, ажил шагын чидирин кызырар талазы-биле багай ажилдап турарынын херечиз-дир.

Хей-ийниң организациялары болгаш удуртукчу-лар кижилер-биле ажилдын стилин болгаш арга-хевирлерин эде тургузуп, оранизастыг болгаш по-литика-массалыг ажилды экижиктен түнелинде күш-ажылдын сагылга-чурумун быжыглаарын херек кырында чедиң алган коллективтер респу-бликада хей. Чижээ, 1979 чылда Кызылдың чамдык бүдүрүлгө коллективтери, ылангыя «Кызыл тудуг», 48-ки тудуг эргелелери, автосептелге заводу, «Ты-ва септелге тудуг» трестин тудуг сектеринин болгаш конструкцияларынын заводу болгаш өске-даа черлер ажил шагы үзер, прогудлаар чорук-тарын болдурбас дээш моральдык болгаш ма-териалдыг харымсалганын талазы-биле хүлээлелер-ин алгылаан. Оон түнелинде ол коллективтерге прогуд кылар чорук бүдүн чартык, ийи катап кы-зырылган.

Күш-ажылдын сагылга-чурумун быжыглаар та-лазы-биле дагдынныкчылар улуг ажилды кылып турар. 48-ки тудуг эргелелинде А. И. Ельшова, Р. Ф. Григорович, «Тыва кобальт» комбинатта В. И. Алешенкова, Тыва коммунисергода М. Н. Рамазанов, «Каа-Хем» разрезте В. М. Гончаров, 1-ги АТБ-де В. С. Арчумов ышкаш өске-даа хей-хей дагдынныкчыларын дуржулгазы ол дугайын херечилеп турар.

СЭКП ТК-ның ноябрь (1979 ч.) Пленумунун, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тин доктаалынын садып турар сорулгалары партия, профвиед, комсомол ор-ганизациязы бүрүзүгүн, ажил-агый удуртукчузу-н болгаш күш-ажылчы коллективтерин хун бүрү кижизиниңини төвүгү турар ажурлук. Күш-ажылдын сагылга-чурумун быжыглаар талазы-биле ол сорулгаларын амыдаралга боттандырарын ажил-агыйнын иштиги курларларынның үнер дө-зү, бүдүрүлгенин ажитыын болгаш ажилдын шынарын бедилеринин, онгу беш чылдын болгаш 1980 чылдын планнарын долдур болгаш ажыр күү-седиринин чугула чүдүлү кылдыр көөр ажурлук.

Соңгукчуларның П. М. Машеров-биле ужуражышкыны

Онгу беш чылдың доостур чылы Белоруссияның ажилды чоңарыга күштерин болгаш курларларын шынгы кө-рүлдэи апарган. Ленинниң ө-ү-биле, коммунисттер ө-ү-биле чурттаар, ажилдаар бол-гаш демисел деп партиянын ол кийтирин элеришаан, олар СЭКП-ниң XXV съезди-нин төвүлүг шийтирерин соруктуг боттандырар турар-лар. Минискини Ленин сорул-ла округуна Белорус ССР-ниң Дээди Сөвединиң депута-дыга кандидат кылдыр бү-рүткеткен — СЭКП ТК-ның По-литбюро кижизинге канда-дат, Белоруссияның Компар-тиязынын ТК-зынын бирги се-кретары Петр Миронович Ма-шеров-биле соңгукчуларын республика намысалында фе-враль 7-де болган ужура-жышкынында Белоруссияның ажил-инчилеринин ажилы-нын дугайын ол чугалаан.

СЭКП ТК-ның Политбюро-нун составын эш Л. И. Бре-жневти баштадыр худудугу пре-зидиумга чадгыс эп-септил-диг сонгаан. Депутатка кандидаттыг бү-зүрттигнен кижиз — Бело-руссияның С. М. Киров аттыг технология институтун рек-тору В. С. Романов, станок тууушчулукунуң бүдүрүлгө ка-тыжышкынын эдиктирчи-нин Ч. П. Лукатевич, хоо-райнын Клунов аттыг

3-кү клиника эмнелге-зиниң эми-терапевти С. Д. Одиноченко болгаш оон-даа өскер Минискини ажил-чы чоңарының онгу беш чыл онаалдарын, социалист бек-дик хүлээлелерин долу хем-чээлге күүсүлдер болгаш В. И. Ленинниң төртүгүлгө хүнү-ден бээр 110 чыл оюн төлөтүп уткуур деп шийтирерин чоруун дуга-йында чугалааннар.

Ужуражышкыга чүве чу-гаалаан П. М. Машеровту чыгыштан чылым-биле ут-каан. СЭКП ТК-ның Комитетинин, амы үерин политика болгаш күрүне талазы-биле шыгар-гач ажилдакчы, тайбың бол-гаш чоңуг аас-кежин дээш чадымштыг демисел эш Л. И. Брежнев баштаан ТК-ның Политбюроунуң кайгам-чык чыгышталар боттандыр-лар партиянын иштиги болгаш даштыкы мергеп угаанын политиказы дээш совет кижилер бадылаарлар деп ол чугалаан.

СССР-ниң улустарынын чап-гыс элтиг хей националдыг ө-бүзүлгө Белоруссиянын бү-дүрүлгө күчүзүн шалкын хөгжүлгезинин бүзүрүлгө ту-раайларын болгаш фактыла-рын П. М. Машеров көргүскен. Чижээ, эрге, дөрт чыл дүрү-зүлгө үлүштүр продукциянын немей өзүлдөи планда көрү-нгөн 30,3 хуунуң орунга барык

райондан медээлер

Планын ажыр

Бистиң Кызыл районунуң көдээ ажил-агыйында барык 1,5 муң кижи социалист чар-рышта киржин, шулуругу ажилдап турар. «Каа-Хем» совхозтун саанчылары С. Сат, Е. Очур-оол, О. Севек, Б. Нур-зет олар январь-февраль ай-ларын планын РСФСР-ниң, Тыва АССР-ниң Дээди Совет-теринге, улус депутаттарынын чер-чер Советтеринге сонгулаа хүнү — февраль 24-те күс-сүлгүн хүлээтин.

«Кок-Тей» совхозтун саанчы-ны Н. Чадамба бо хүнерде январьнын планын 112 хуу күсүлгө, 4044 кг сүтү сап-таган.

А. СТЕПАНОВ.

Тиилекчилер илерээн

Юбилейин чылдың бирги айының сүт планын «Тилек-гө» совхозтун сүт-бараан ком-лективинин коллективин 1122 хуу, азы 65000 кг сүт дужаар планын 72945 кг-га күсүлгө-көдө. Коллективтин 18 бо-лук саанчыларынын II бо-лук ай планын ажыр күсүлгө. Саанчылардан Б. Куулар 3455 кг, сүт сар тургун 6085 килограммын, азы 176, Н. Лапка 3454 кг, планын 5223 кг кылдыр сап, айымын 151,2 О. Монгуш планын 1846 Т. Монгуш ай планын 1384 хуу күсүлгө, соци-алист чарыштын тиилекчиле-ри болганнар.

Э. ТЕЖИТ.

ТИИЛЕКЧИ БОЛГАН

Көдээ ажил-агыйын про-дуктарынын бүдүрүлгө болгаш күрүнегө салар талазы-биле 1979 чылда республиканың ажил-агыйларын аразына социалист чарышка барым-соналан «Шекээр» совхоз-тиилекчи бооп, СЭКП обко-мунун, республиканын Министр-лер Чөвүлелинин, профвиед-тин төвүлүг болгаш ВЛКСМ обкомунун ишчилер Кызыл туугун болгаш айма шалкын алган.

Ол националы СЭКП обко-мунун бюро кижизин, рес-публиканын улусчу контрол комитетинин даргазы М. К. Шырмак байырлык байдалга тивискен. Совхозтун ажил-чыны А. Монгуш, мал эмчизи С. Сарыглар, совхозта па-лом секретары М. Кара-Сал болгаш совхоз директору Ш. Ооржак сөс ап чүве чу-гаалаан, тивискен шапталга өөрүп чегирткен. Моон-даа сонгаар күженишкенин ажилдаарын аазаннар.

Владимир Ильич Ленинниң төртүгүлгө хүнүнде бээр 110 чыл онга тураскааткан Ленинниң номчулгалар «Ленинниң херээ чурттал болгаш тилек турар» деп кыйгыш ала-биле чер-черлерде эртин турар.

Ылаңг Ленинниң номчулга Кызылда Политтикти чырыдыш-кып бажыңды болуп эркен. Адаа Кызыл хоорайнын күш-ажылчы коллективтеринин төлээкчилери бедик көдүрүш-күнүг, улуг сонугал-биле кирешкен. Ленинниң номчулгалы партиянын Кызыл хоорайнын бирги секретары А. И. Пожидаев ажиткан, улуг баштыгын-нын болгаш башкыны революсту ажил-торулузунуң ду-гайында чугалаан. Кызыл хоорайнын, бүгү ажил-ини кол-лективтер Ленинни Коммунист партияны болгаш оон Төп Комитетин долгандыр сырый каттышкан, улуг, юбилейни бедик күш-ажылчы чедишкенир-биле уткуур сорулгаат, кай-да-даа социалист чарышты калбарган онаагай көдүрүш-күн-биле ажилдап турарын дынаткан.

Ленинниң номчулга Кызылдың педагогика институтунун доцентин, төөгү эртемнииниң кандидаты В. Л. Биче-оол В. И. Ленинниң революсту ажил-торулузунин база чаз хевирин партиянын тургузар дээш оон демиселин дуга-йында делегергей лекцияны чыгылаарга номтаан.

Бистиң корр.

ЧУРУКТА: Ленинниң номчулга үезинде.

А. ЗАЙЦЕВИЧ фотоу.

РОССИЯ: БЕШ ЧЫЛДЫҢ БАЗЫМНАРЫ

1979 чылда РСФСР-ниң экономикактиг болгаш социал хөгжүлдэзиниң Күрүне планынын күсүлгезиниң түнелдериниң дугайында

Чыл планын күсүлгө дээш социалист чарышты калбар-гышаан, Россия Федерация-нын ажилы чоңары 1979 чылда республиканын эконо-микааны улам ынай хөгжү-дөргө эки түнелдерин чедиң алган. Чунуң чагай чоруу улам бедел. Ол дугайын РСФСР-ниң Төп статистика эр-гелелинин аңызында чу-гаалап турар.

РСФСР-ниң улус ажил-агыйынын 1979 чылда хөг-жүлдөи дараазында чургай-лар-биле тозаратынар (1978 чылга деңгээлге хуу-биле); хер-егелге болгаш чымылаа ажыгаан национал орулга 102 хуу, үлүштүрүң ийни продукциязы — 102,7 хуу, оон ийниле: бүдүрүлгенин чеп-сек-херекселерин бүдүрүр — 102,9 хуу, хергелге бааза-нарын бүдүрүр — 102,8 хуу, калээ ажил-агыйын про-дукциязы — 94 хуу.

Ийни ажаллазын тран-спортунуң бүгү хевирлерин-биле чүкк — сөөртүр — 100,7 хуу, кол бүдүрүлгө фонду-лын ажаллаа киирер — 100,2 хуу, капитал салым-чынар ийни-биле 102 хуу, ажилчыларынын болгаш ал-бан-хаакчыларынын сааны — 101,6 хуу.

Күш-ажылдын бүдүрүлгө-лүү: үлүштүргө — 102,3 хуу, көдө ажил-агыйында (ийни-деа бүдүрүлгө) — 94 хуу, тудуг-га — 101 хуу. Чонун ийни сааныга онааштыр боттуг орулгалар — 103 хуу, улус ажил-агыйында ажил төлө-ри — 104,4 хуу болган.

Үлүштүр продукцияны сай-гарарынын чыл планын күү-сеттинген. Бүдүрүлгенин не-меле өзүлдөи хемчээли 1978 чылда турганынан 2,7 хуу хей болган. Бүш-ажылдын бүдүрүлгөү 2,3 хуу бедел болгаш үлүштүр бүдүрүлгө-нин немеле өзүлдөи 85 хууун оон күсүлгө-биле чедиң алган.

Москва болгаш Ленинград хоорайларын, бүгү автоном-ий республикаларын, край-ларын болгаш областтарын (Алтай крайын, Орлов, Ли-пецк, Ульянов, Кемерово, Иркутск, Чита болгаш Мага-дан областтардан агады) үлү-штүр продукция сайгарары-нын чыл планын күүсеткен.

Бүдүрүлгенин техника-эко-номиктиг көргүзүлгөри эки-жээ, бүдүрүп турар про-дукциянын шынары бедел. Эзэ-йи хей машиналарын — бол-гаш херекселеринин хевир-леринин еднине күчүзү бол-гаш бүдүрүлгөү бедел. Үлүштүр продукциянын 2 муң ажил чаз хевирлерин бү- (Уланчыны 2-ги арында).

ТӨЛӨПТИГЛЕРГЕ ЧОННУҢ БҮЗҮРЕЛИ

мел кылган. Ийлекчил совет-дик бүзүрө дээш соңгукчу-ларга өөрүп чегирткен пиле-гейлээ, оларын пилетин шымыларын бүзүрүткен.

Бай-Тайга районода «Мури-ка» совхозтун Култура ба-жымына ужуражылга худуды болган. Соңгукчулар алаа Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң депутатка кандидат койжу Б. А. Очур-оол-биле ужураш-кан.

Депутатка кандидаттыг бү-зүрттигнен кижиз — совхоз-та партком секретары К. Херек депутаттыг кандидатынын намырын, ажил-ини чымы-лаарга тавыштырган.

Шулай калышкыла школа-зын башкыны М. Кудурук-чы, совхозтун ийнер-механ-изм А. Чылбар, Шуй ортумак школазын башкыны Т. Оор-жак болгаш оон-даа өскөсө эвес алган, депутаттын канди-датка чыгыларын кийтер-тин.

Хуралдын түнелинде Б. А. Очур-оол соңгукчуларын алаа көргүскөн иделгени шымы-ларын бүзүрүткен.

Тыва АССР-ниң Дээди Сөв-единиң сонгулаа талазы-биле Юбилейин № 31 сонгулаа округтин сонгулаачы Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң депутатка кандидат, улус со-веттаттарынын Кызыл хоорай Сөвединиң күсүлгө докта-лын аразыкчыны Г. М. Шамо-ни-биле ужурашкан.

мел кылган. Ийлекчил совет-дик бүзүрө дээш соңгукчу-ларга өөрүп чегирткен пиле-гейлээ, оларын пилетин шымыларын бүзүрүткен.

Бай-Тайга районода «Мури-ка» совхозтун Култура ба-жымына ужуражылга худуды болган. Соңгукчулар алаа Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң депутатка кандидат койжу Б. А. Очур-оол-биле ужураш-кан.

Депутатка кандидаттыг бү-зүрттигнен кижиз — совхоз-та партком секретары К. Херек депутаттыг кандидатынын намырын, ажил-ини чымы-лаарга тавыштырган.

Шулай калышкыла школа-зын башкыны М. Кудурук-чы, совхозтун ийнер-механ-изм А. Чылбар, Шуй ортумак школазын башкыны Т. Оор-жак болгаш оон-даа өскөсө эвес алган, депутаттын канди-датка чыгыларын кийтер-тин.

Хуралдын түнелинде Б. А. Очур-оол соңгукчуларын алаа көргүскөн иделгени шымы-ларын бүзүрүткен.

Тыва АССР-ниң Дээди Сөв-единиң сонгулаа талазы-биле Юбилейин № 31 сонгулаа округтин сонгулаачы Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң депутатка кандидат, улус со-веттаттарынын Кызыл хоорай Сөвединиң күсүлгө докта-лын аразыкчыны Г. М. Шамо-ни-биле ужурашкан.

мел кылган. Ийлекчил совет-дик бүзүрө дээш соңгукчу-ларга өөрүп чегирткен пиле-гейлээ, оларын пилетин шымыларын бүзүрүткен.

Кыштаглаашкын — шалычы фронт

ДЭЭШТИГ ХЕМЧЕГЛЕРНИ АЛЫР

СЭКП-ниң XXV съездинин болгаш СЭКП ТК-ның ноябрь (1979 ч.) Пленумунун ший-тирер амыдаралга ботта-лар, онгу беш чылдын до-зүгү чылын планнарын чедишкенин күсүлгө дээш, «Чыраа-Бажы» совхозтун ажил-инчилери ийниги ма-ды кыштан менди, хүр ажил-дар, оон продукция чоруу көвүдээр сорулга-биле күж-енишкенин ажилдап турар.

Малдын продукцияны көвү-дээр ажалла-тежээлдеи экиндеринде, быжыг чөм баазанын тургузарында бол-гаш ылаа ажилдап турар ки-жилерге таарымчалыг байла-ды тургузганын улуг ха-мааржы.

Совхоз мал чөмн эртен чылын чык хейнү бедикте алган. Шык-Бажы сүт-бараан фермазы мал чөм-биле бүрү ажаллашкан. Фермазын ажилдакчыларын эр-с-шү-дүргү күш-ажылчыны түнел-киде, бо чылын сүт саала-зын эртен чылдын ол үезиниң

деңселенден 10 тоннага көвү-деткен. Сээр ийнеринин ажалла-тежээлдеи экиж-дип, оларга чөмн район ө-ү-лүгө берип, саанчылар орту-зунга социалист чарыштын элтиг ажилды аргамдаш-та, оон түнелден беш хонуктан үндүрүп, мураакчылаа ма-териалдык болгаш моральдык дөткенин көргүзүп келгенин ачызы-биле оюн чедиң ал-ган.

Сүтүн үскүрүн болгаш шы-нарын доктаамал хынал көөр лаборатория ажаллап турар. Ийек тарып боозалар пучки-бээ бээ, ылаа техника тү-гүскөн. Тарып боозалар ий-терин тускай үчтү дөткенине бажып турар.

Совхозтун Хорун-Дар сал-бында Лен-Тенек сүт-бараан фермазында байдал оон коңгус-өске, Фермазын комсомолчу хемчегилерин хун азыа турар. Коллективте 21 кижи байыг эвес ажилдап, эртен чылдын планын оналдаарын чедишкенин күсүлгө. Бо чы-

Оон аңгыла 96 молдурган соок, чадаган калээ ийни-ле чегирин турары багай. Оларын чамыктарынын кү-жү арты. Кажаа ийнигге те-гер өскө база төлүп келген. Ийнерге чөм каап бээр чер-лерде өскө болган.

Бо фермага 1975 чылда-ла ийек кажаанын тудул эгелээ, ону амыа чедир доозуп чад-ган. Фермазын шөкө алган Хорун-Дар 8 муң шөкөлөзүн кол-лективни кыш эгеленде бээр алаа чыгыс-лаа катап барып, алаа көргүсүлгө.

Хорун-Дарга Б. Монгуш 137 баш ийекти малдан, оон 39 молдурган тургузу азырап турар. Оларын күжү ар-ган. Ол ийектерин база соок сүг-дээр сугарып турар. Коланда мал чөмн төлүп, ийектерин ала-валы тавыштыр турар.

Совхозтун хойжу бригадала-рынын колаан бүдүрүлгө мал чөмн хире-шаа-биле дүжү-түгөн. Төрүрү колаандарга хей оналдашкыны орту кирип ту-

рар. Төрүтүгөн хураганнар амдыында оңча-менди. Хо-рум-Дар салбырын Ак-Хая-ла хойжу бригаданын бай-дал дүвүрчөг. Ылаа мал чө-мн кажалга чөк чарыган турар. Чөм каап бээр отча-лар челишес, чамдык колаа-ларда шуут чөк. Ыйчанган сө-тенин, саванын болгаш чарба-нын чөргө төп берип турарын-дан мал оон база басып, төт-чегел турар.

Ылаңг чегелестер ол совхоз-тун Чыргак салбырында база бар. Чижээ, малчыны Кур-Базы Монгушта төрүрү 372 отку бар. А оон колаанда алай кажааны шуут чөк. Ону кажап кылдырар деп турары билдир-мес.

Совхоз дүжүлгө сүт сөөрт-машыналар көрүлбөстө. Чамдык колаандарга 6—7 хо-нушта сүт келбес, үзүлгөли турар. Оон улумунада хойун дүжү-дүжүп турарын колаа бүдүрүлгө көрүп болур. Чам-дык малчынар чүккө колаа азырап турар малдарын сүт-

гарган, оларда малды сугтар-байн турар фактылар бар. Чарба, сенигер төлүп турар, чүкк чаш малга бээр ситен арттып калган.

Малчыларын хууда малын үлүп, ийниги малында ала-маллаан. Ыйчанган хууда мал колаан бүдүрүлгө азырап турар малдар биле кады өсөи чеп турар. Бо талазы-биле кө-дө Совет чөтүрү хемчээл ала-бааны элентип.

Н. ДАХИМАН, «Шынык» корр.

Владимир Ильич Лениннің төрүтүнгөн хүмүндөн бээр 110 чыл болур оюн демалгыларынга белеткел амылдары бистиң чуртувустун чер болганында калбарган.

ЧУРУНТА: В. И. Ленинниң мемориалы. 1871—1875 чылдарда Ульяновтарнык өг-бүлөни чурттап турган баштыңчынык бажың-музейиниң чанында «М. А. Ульянова огу Володя-биле» деп скульптураны тургускан. (П. И. Бондаренко баштаан автор коллективиниң амылы).

В. САВОСТЬЯНОВТУҢ ФОТОЗУ.

СЭТА-НЫК ФОТОХРОНИКАЗЫ.

А ЖЫЛ ТУРДА...

Ажыл турда, хүнүң узаа—
Карыш кире кыскалар кээр.
Ажыл барда, күшүң тегия
Карыш-ла урунмал бээр.
Чык болгаш серек чорукту,
Шынык болгаш толук-догдан
Анаа боду чедип чыккан.
Ажыл-иптик ачым-дыр.
Өтүм-чакым — чүт-даа
тургай.
Оон-биле чарымнар сен.
Өөрүшкүңү сөзүң дагын
Ол-ла көзөп, көрүлүлдүр.
Ажыл турда, чырык черге
Чуртталганын байы дөңдөр.
Ажыл барда, шыктың-көңүтүң
Чуртувустун күжү дам баар.

М. ӨЛЧЕВ-ОЛ.

Ч а а ш у л у к т е р СОҢГА ӨТТҮР ЧЫРЫП КЭЭРГЕ

Эртеңи дан
Соңга өттүр чырып кээрге,
Энередит,
Эргим авам дагжап үнер...
Чоран боду човат-даа чок,
Чорткан ады шылаг-даа чок
Эер чоран ачам күжүр чоктаптынар.
Эртеңи дан
Соңга өттүр чырып кээрге,
Чоруканым, чавыт бажым сагындырар.
Чаражынын чажын суйбаан
Чалыш паамаз шак ол өргө
Салгалы-даа, чаанын-даа меңгө берген.
Эртеңи дан
Соңга өттүр чырып кээрге,
Эңгем болган

Шолуг-Оюм, Муңгаш-Агым кыйгыра бээр.
Төрөң черим аргаады дег төрөлдөрүм,
Дөрт чүк санай тарай берген

«Держе эрт» деп, олобук чадып чалаан
дунмаларым,
дег боор.

Эртеңи дан
Соңга өттүр чырып кээрге,
Энередит,
Чонум, өөрүм аразыңче шымыксаар

Эртеңи дан халаады дег чымчак сөстү,
Эмгек сорган өлчүң чаш дег талаады
Эртеңи-дүшкөн кижилерге сөңкөсээр

Н. ООРЖАН.

УЛУГ НАЗЫЛЫГНЫК ЮБИЛЕЙИ

Январьның бир кежээ-
зинде Яснаа Полянаяны
Култура бажыңында хей
чон чымылган. Тус чере
советтун ажалчыларын
болгаш специалистери, Л. Н.
Толстойнун музей-усалды-
зынын ажалчылары,
школалар, Москва, Кау-
нас, Тула, Шекснинде кел-
ген ажалчылар суруну хоо-
чунарынын бирөөн Иван
Васильевич Манохинниң тө-
рүттүнгөн бээр 100 хары-
лазын демелгелен.

Фойеде солун белгелени
организмизм. Мыла анга-
ры чылдарда Иван Ва-
сильевичтин дүлүт доку-
менталери, чурттары көр-
гүстүнгөн, оон агрономия
таалаы-биле, бүтүрүлгө, ар-
тем болгаш хей-нигит ажал-
чорудулазын гола дө-
гөп көргүскөн.

...Пенсионер үнер, ху-
сазы чөдө бээрге, Манохин
Яснаа Поляная чедип кел-
геш, Толстойнун ары өсү-
р черин катан тургузуу
агелден. Ичкан анаа чүлө
шоолуг эвес үш кезек ары
азыраар чер турган. Ам
оарың савы бежен аш-
кан.

Яснаа Поляная ууун на-
зылыг агроному 91 хары
жиги чок. Оон 91 хары
турган бижэни «Кижилер
болгаш ары» деп номуу Ту-
лага хей кезектиг кыдыр
нарлап үндүргөн. Ук ном
кончуг дүргөн тараан.

Тулазын ары өстүрүчү-
лериниң он хоочуну «Ки-
жи, ары, калыкшыл болгаш
ууун назын» деп номуу
чообта чаз бижип дооскан.

СПОРТ

КУЖУН ШЕНЕШКЕН

Эртеңи дүштүрү хунде
Танды районунун бирги чери
дөштү хостуг дүштүк маргал-
даа Балгазынын №2 көдээ
профессионал-техниктиг учили-
щениңге эртен. Маргалдаага
5 команда киришкен. Кызыл
районун «Тилдес» советтун
да уруллары «Спартак» эки
тура спорт интеллигентин сал-
бырын чаз тургустунган
школаның өөреникчилери ба-
ла киришкен. Язы-бүрү де-
зиниң 60 ажык мөксөөр орай
кежээ чадир боттарынык кү-
жүн шенешкенер.

Команда таланып бижип
перин Балгазынын, ялгизин
«Тилдес» советтун, үшү
черин Кызыл-Аргын калык-
шылга школаны ап, маргал-
даанын профессионал чөдөрүн
тус-тузууда улаштырар.

Э. ТЕЖИТ.

ОЛИМПИАДАГА БЕЛЕТКЕЛ

БОГОТА. (СЭТА-нык корр.).
Олимпиада-80-ге ийи путевка
дөштү муруну Американык чедир
футбол командаларынын аразы-
нда маргалдаа Колумбияда
үргүзүлүп турар. Аргентина-
нык футболдустар Перуну
футбол командалык 4:1-ге удуз
алган мурун доору турар.
Ук командалын ийи саны
алам. А Бразилиянык коман-
да беш санын. Венесуэла
биле Колумбиянык командалар
дөрт-дөрт санын азыраар.
Венесуэланык командалык Кал-
досада Боливианык коман-
дазын 5:1-ге уткан. Маргал-
даа февраль 15-ке чедир улам-
чылар.

ТЕЛЕВИДИЕНИЕ

ФЕВРАЛЬ 9-ТА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00 — «Уе». Информастыг
программа. 10.40 — Эртеңи
гимнастика. 11.05 — «Бра-
тичонун дегелген». 11.30 —
«Силер, ада-мелер». 12.00 —
«Ажыл чок инчээшкөн». 12.30 — «Музейлерде болгаш
дегелге залларында». 13.00 —
«Ону шылаар силер». Анык
чөгөдөкчилериниң конкурсуу.
13.50 — А. П. Чеховтун чогаал-
дарын СССР-ниң уластун арти-
сти А. Борисов юмуктур. 14.20 —
«Спорттодо тиражи». 14.35 —
«Советтер болгаш амдылар». 15.05 — «Бистин адресин» —
Совет Эвилели. 15.50 — «Чыда-
мы уелери». 16.00 — «Богун дегелде». 16.15 —
«Фрунзеде фильм». «Алеся»
Птицын бодун кижизиниң
тур. 17.30 — «Силерниң ала-
нер-биле ужуражышыңар». Да-
мчыдыгы политиктиг та-
йылбарлачы В. П. Бекетов чо-
рулар. 18.30 — СССР-ниң ула-
стун уластерин ийи ырыш-
кын концерт. 19.15 — «Дирг
амандар дугайында». 20.15 —
«Правда» солунун политиктиг
тайылбарлачы Ю. А. Жу-
ковтун дегелге байланыштыг
дугайында босалма. 21.00 —
«Дэргин Глембайлар». Курсу-
ниң Емг. Вакангоа агтыг уа-
серит театрнык фильм-ши-
нениң баштайгы көргүзү. Ла-
тору — М. Кража. 22.30 —
«Уе». Информастыг программа.
23.05 — «Дэргин Глембайлар». Фильм-шиниң уластын. 23.55 —
00.45 — Спорт дугайында до-
кументалдыг телефильмдерин
программасы: «Адам эрилин»,
«Кызылгардан эрттир». Төңгө-
де — мелээр.

АГААР

Кызылдың агаар станциязы-
нык мелдизин баугаар алгаш,
бугун республикага бүргөп,
азыра. Агаарнык температу-
разы барың талакы район-
нарда 24—29, өске арканна-
рында 15—20 градус соок бо-
лур.

Кызылга аны-бүрү утла-
нышкынык хаттын күжү
кошкан. Агаарнык температу-
разы 25—28 градус соок
болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН

КИНО

ФЕВРАЛЬ 9-ТА
«НАЙРАЛЫК» «Дэзиди ог-
лу» 9.30, 11.20, 13.10,
15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шак-
тарда.
«ПИОНЕР»: «Черик ба-
рым түктө» 10.50, 14.00,
«Салыш» «оралма» 9.00,
12.10, 15.20, «Мени калба, Ам-
рал» 17.10, 18.55, 21.10 шактар-
да.
«КАА-ХЕМ»: «Эртен хевирин
комедия» 15.00, 16.50, 18.40,
20.30 шактарда.
«ВОСТОК»: «Булочка» 15.00,
«Төрүн чуртун сактып тур-
мен» 16.50, 18.40, 20.30 шак-
тарда.

ТОЖА 17865. Чыгыш № 69
СОЛУН НЕДЕЛЯДА
6 КАТАП ҮНЕР

ДААЙНЫН ХҮЛҮМЗҮРҮҮ

Чечен чугаа

оралакчызы Дынгылмаа Ар-
галааровна бир чүвени болап,
сүмө кадып келтирээр.
— Ол ажылды шыдалым дег
кижи бо район иштинде ты-
ылбыс-тыр, дарга. Бар-даа
болза, бир-ле чыктыг аажы-
чачын азы өг-бүлөсүн ол
ажылдап өргөнгөн черинден
чорбас бис-даа дээр чүве-дир.
Шынгын Чоргаарович ора-
лакчыны чараш ак шырай-
ын болгаш бажыңнык диди-
раш кара дүңгүн чаз эскер-
чүс дег бугу соңурун,
оон каржымаар кара карак-
тарың дөрт көргөш, хүлүг-
зүрүн чажыра аарак чеме-
лээр.

— Черле канчап барган дар-
гаар боор силер, чыгыс ки-
жи тыл шыдаас, — дээш,
столун үзүш, — мында бир
кижи бар ийин, ол демги
ажылга мылал-ла тааржыр.
Арай эпчөк чүве, демги ки-
жи, бистин уруглар незиниң
туңмазы боор чүве-дир ийин—
деп каар.

Дынгылмаа Аргалааровна
амыраан шыңчы-биле:
— Ол эшти билер бис, дар-
га. Харын оң сүмөлээр дээш,
силерни чүү дээр ирги деп
бодадымс. Оон дээр кижин
тылбыс.

— Эп-өргөңү болады ийинде
болганда, бот хууда чөшкө-
реж мен. Соода барып төрө-
лөдүрүлүп тырткан дээр шы-
каш сөс үндөс берандер ха-
лак.

Чечен чугаа

— Каймаам дарга, мында
чүве турбас ужурут. Мени-
даа ууун ол-бо алаан чер-
леринде ол-бо болгай. Шы-
нгын Чоргаарович—дээш, хая
көрүмөй чүе бээр.
М Е Н бо районга кырымнын
мурунда хурайдан ырак-
лаа эвес бир советтук тө-
вүнде көдээ школага бажы-
лап турдум. Ук чериниң чо-
ну-биле тааржыл, эш-оор-даа
тыттып келгеш. Ол черге бугу
назыда чурттаар деп бодол
алган турган мен. Бир катан
хурайтга хураалга чораш,
Шынгын Чоргааровичке та-
ваарыш Сөрдүм. Элэн чугаа
солункамынчык соода,
даайым сүмөлээр чүве.

— Че, чээ, бистин район-
га челип келгеш, мыла орту-
мак школаны хүлээп ал. Ди-
ректорлап депшир-ле болгай.
Улуунуңе чоңушуп алгыра,
мыла багай чүе боор. Ботта-
рыска дузалажыр чорай-
ла бис—деп сагыш алым-
рыл каан.

Даай турда бир ужур бар-
ла эссепе ол деп бодол ал-
ган, оон сүмөй-биле школага
директорлай бердим. Багын
чугааларга бачым арлар
дүн, даай эвес болза, ажал-
дап шатда-ла чаштыг бээр
кере болушкынарга тава-
рышкыладым. Өг-бүлөмден-даа
чарым, аргалап-даа тургу-
ладым. Күүбүмүнч таарыш-

Чечен чугаа

чырып турганы-биле чаа ка-
дан-даа тып алдым. Элэн са-
гындырлар болгаш доңгул-
далар-биле кымызгарыттын-
гаш, ажалымга хевээр артып
калдым. Маңаа даайымны
эскет чок болушкынарга бар
чээрзин биле-ле турдум.
Л аразында элэн үе эр-
те берген. Амдырал бо-
дуңу агым-биле чоруп
турган. Бир катан партия ку-
рамы болган. Анаа мөзү-шү-
мү кижикилдиниң дугайында
шыгыш айтырлар чугаалаш-
кан. Алаа-ла чүве мыттаас
хоочун башкы Дар-
ыймаа Михайловна доран-на
мени шүгүмчүлөп үндү.
— Сөөлү чылдарда мында
төрөд-дөргүлү уузы тыттын
келген. Ол уузың иштинде
эш директор бээр бар—дээш,
шүгүмчүлөп кызар чоруктар-
даа барын чугаалай-дыр.
— Фактың— деп, үе ки-
рип, олураң черимден алгыр-
дым.

— Сөөлү чылдарда силер-
ниң төрөд-дөргүлүк улам
көзүлөп, өскө—черден келген-
ер ызыртымаастааным эскер-
тип тур боор силер, эштер—
деп түнөп кагды.

Хураал олураңардан мыт-
таар кижиле чок. Ону ажил-
лаш, тура-ла халымдым.
— Эскер-төрөн черинде
өскөр кайнар баарыл? Эки-
багай-даа бол күрөң ажалым
кымыл тур бис. Ала-аарал
тур эвес силер бе? Бар чүве
болза, уруг-дарымдардан, чоок

Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи Л. Солун-
ов хей-хей пикирге ойлап, чоңун хундуктели
чалаап ап чорур артистериниң бирөөн. Анык
артистин роллары ойнаар чонга чедиптир,
билдингир. Республиканың хөгжүм-шини театры
ним соолуг үеде тургускан шилеринде ол кол
болган онзагы роллары ойнап турар. Уугу
каласси Фонвизиниң «Тактагалдай» деп шил-
зинде ол Скотинини ролон чедимчелиг ойнап ту-
рар.

ЧУРУНТА: Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи
Л. Солун-ов Скотининиң ролонда.
А. ЗАЙЦЕВИН ФОТОЗУ.

ТЫВЫЗЫКТАР

Ийи хемниң хады
Чангыс хемге каттышты.
Чангыс хемге каттышкан,
Чаз дайын үндү.
(Бажымы: шыналдыг эдилелде).

Усту—үзүм чигир.
Ортузу—ак чигир.
Адаа—аржаң-коржон.
(Бажымы: чөм аймаанда).

Борбак тайым.
Чөм үтүг.
(Бажымы: кижиде).
Нак дег дүмү үнүг
Назыра дег боттуг.

(Бажымы: аң аймаанда)
Оңгар-дөңсөөр
Оңгар-сөлүүр.
(Бажымы: эдилээр херекселде).

Мөңгүн-Тайганың «Мөңгү-Бүрөн» советтук
надарын Иргит Ойду НОРБУ тылызыктары сал-
ган.

КАЖАН, КАЯА ЧҮҮ БОЛУРУЛ?

ФЕВРАЛЬ 9—10 ХҮННЕРИНДЕ ХӨГЖҮМ-ШИИ
ТЕАТРЫНГА

Февраль 10-да — А. Гельман. «Аааааа ат салганнар
бис»... эгелээр 19 шакта.
«ЕНИСЕЙ» АГИТПУНТУЗУНГА эгелээр 17 шакта.
Февраль 9-та—Аас журналы. «Анык сонгукчу», эгелээр 18.30 шакта.
Февраль 10-да—Кинотеатр: «Ленинниң чыры-биле
сегерзис бис», «Аны-дүмалышкы чангыс өг-бүлө». эгелээр 18.30 шакта.
«ГЕОЛОГ» КУЛЬТУРА БАЖЫНЫНЧ АГИТПУНТУЗУНГА эгелээр 18 шакта.
Февраль 9-та—Демир-Сал клубунун кежигүнери-биле
ужуражылга. Эгелээр 18 шакта.
«ХҮРЕШ» СТАДИОНУНГА эгелээр 10 шакта.
Февраль 9—10-да (Чөөн чүк дошам) хөккееге респуб-
ликаның бирги чери дөштү киржириниң маргалдаамы.
Дыштаныр хүн штавы.

Кызыл. Шетинкина-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторун 2-24-63, редакторун ораалчыларын 2-35-24, 2-31-75,
харыскалганы секретарынын 2-23-35, секретарын 2-23-35, партиянык амылдар болгаш совет тургучи калктын 2-37-13, прокатка
килдизин 2-31-75, культура кылдыны 2-23-54, козу ажал-сый кылдыны 2-21-47, үлгүлү кылдыны 2-31-75, чазга кылдыны 2-41-27,
информация кылдыны 2-20-60, корректорларын 2-27-41, бухгалтерияны 2-12-45, солун келбей барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелин-Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном салдызын талаш-биле аргалыны типографиязы (Кызыл, Шетинкина болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1).